

Lumea nu e a celor modești, ci a celor energici (Dante Alighieri)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

ANUL II, NR.9

SEPTEMBRIE 2021

APARE LUNAR

Expoziția
DANTE
700

„Pentru a revedea stelele”

Ilustratori români ai operei lui Dante
Mac Constantinescu
Marcel Chirnoagă
Incunabile și ediții rare

Vernisaj

Miercuri, 1 septembrie 2021, ora 13.00

Biblioteca Academiei Române, Sala „Theodor Pallady”
(Calea Victoriei 125)

Participă:

Acad. Ioan-Aurel Pop,

președintele Academiei Române

Acad. Răzvan Theodorescu,

vicepreședintele Academiei Române

E.S. Mons. Miguel Maury Buendia,

Nunțiu Apostolic în România și în Republica Moldova

E.S. DI Alfredo Maria Durante Mangoni,

Ambasador al Italiei în România

Prof. ing. Nicolae Noica,

director general al Bibliotecii Academiei Române

**BARONUL BARBU BELLU
ȘI PRIMUL AUTOMOBIL
DIN BUCUREȘTI**

pag. 12

MARCEL CHIRNOAGĂ

pag. 4-5

ILUSTRATOR AL
„INFERNULUI” LUI DANTE

**ANASTASIE CRIMCA
ȘI ȘCOALA DE MINIATURĂ
DE LA MĂNĂSTIREA
DRAGOMIRNA**

pag. 10-11

IOAN BIANU

CTITOR AL BIBLIOTECII
ACADEMIEI ROMÂNE

pag. 12

**DANTE 700 -
„DIVINA
COMEDIE”
ESTE O ALEGORIE
A LUMII**

pag. 3

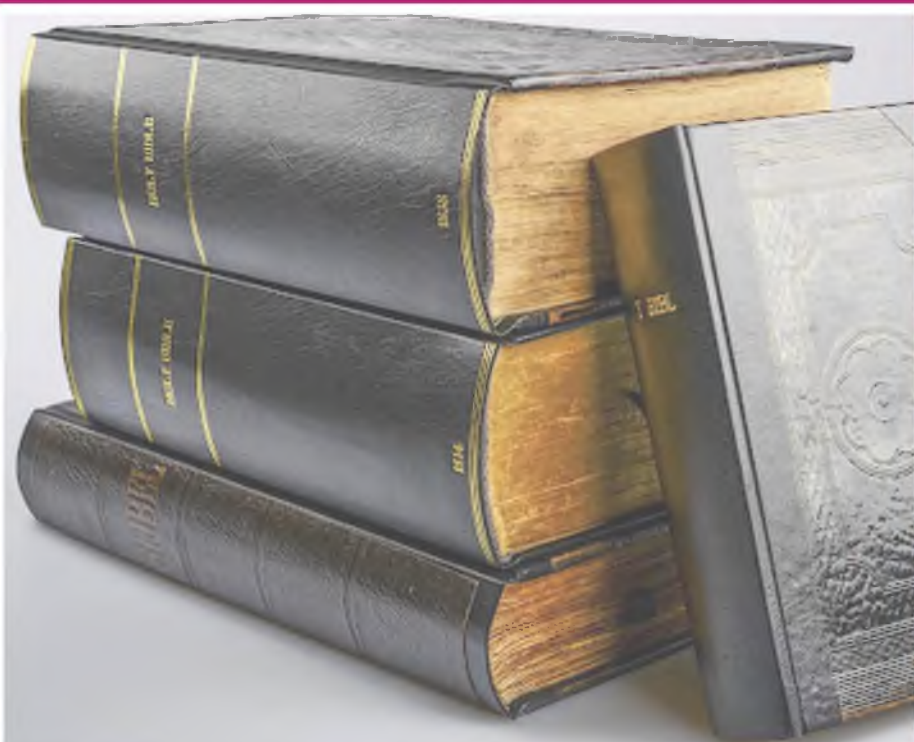
**„DANTE ȘI
ACADEMIA
ROMÂNĂ”**

pag. 4

**IOAN BIANU
PERSONALITATE
POLIVALENTĂ A CULTURII
NAȚIONALE**

pag. 8-9

IOAN BIANU - 165 DE ANI DE LA NAȘTERE

DANTE - 700 „DIVINA COMEDIE” ESTE O ALEGORIE A LUMII

La șapte secole de la marea sa trecere și de la terminarea (în 1321) „Comediei”, botezate de Giovanni Boccaccio, pentru veșnicie, La Divina Commedia, florentinul Dante Alighieri (1265-1321) – supranumit Summo Poeta („poetul cel mai mare”) – continuă să trăiască. Abia după moarte a început pentru el viața perenă. „Divina comedie”, aparent o scriere medievală despre Infern, Purgatoriu și Paradis, este o alegorie a lumii, atât a celei de dincoace, cât și a celei de dincolo. Ghidul lui Dante, în periplul său, este marele poet roman Vergiliu și apoi Beatrice, muza și iubita florentinului. Personajele mitologice, istorice și contemporane lui Dante, care populează opera aceasta, sunt o expresie a universului uman de oriunde și de oricând. „Comedia” ne dezvelește acest univers al lui Dante prin „Infern”, „Purgatoriu” și „Paradis”, explicându-ne bine lumea de la 1300, cu aspirația ei spre mântuire și cu atașamentul său nețărmurit față de credință și de biserică, zdruncinate deja ușor, la amurgul Evului Mediu,

de adierile umanismului Renașterii și de limba italiană literară născândă.

Cultura română l-a iubit și-l iubește pe Dante aproape la fel ca cea italiană. Istoria traducerilor, integrale sau parțiale, ale „Divinei comedii” a lui Dante începe la noi acum aproape un secol și jumătate și cuprinde nume precum Nicu Gane, George Coșbuc, Alexandru Marcu, Eta Boeriu, Giuseppe Ciffarelli, George Pruteanu, Marian Papahagi, Răzvan Codrescu, Alexandru Laszlo, Cristian Bădiliță. Românii se regăsesc în această scriere.

Mesajul lui Dante se potrivește sufletului omenesc din orice timp. Contemporanul nostru, actorul Roberto Benigni, traversează Italia din când în când și recită cânturi din Dante nu numai în săli de spectacole pline, ci în piețe imense cu mii de oameni. După șapte secole de la marea sa trecere, Dante este împreună cu noi și ne arată calea.

Acad. Ioan-Aurel Pop
Președinte al Academiei Române

„DANTE ȘI ACADEMIA ROMÂNĂ”

Nu voi face altceva decât să continui ideile colegului și președintelui meu Ioan Aurel Pop, resfrângând însă, într-un fel, gândul meu la sintagma „Dante și Academia Română”.

Pentru că o privire atentă asupra traducătorilor și exegeților lui Dante ne arată că aproape toți au fost membri ai Academiei Române.

Ion Heliade Rădulescu, primul președinte al Academiei, cel al cărui nume îl poartă amfiteatrul de deasupra noastră, e cel care a tradus cinci cânturi din *Infern* și, în admirabilul catalog al expoziției, poți să le vezi. Urmează junimistul Nicu Gane și apoi, un moment fundamental, care este momentul Coșbuc. Nu mai e nevoie să mă opresc asupra lui, căci, din nou, catalogul vă arată notele lui Coșbuc din donația făcută în 1941 de urmașii poetului. Urmează momentul 1921, atunci când exact acum 100 de ani erau celebrați cei 600 de ani de la moartea lui Dante și atunci, Nicolae Iorga face o comunicare despre Dante, și mai mult, scrie o piesă de teatru, „Moartea lui Dante”. Nu este o mare piesă, căci Iorga nu a fost un mare dramaturg. Geniul său s-a exersat în alte zone. Dar a fost o marcă a momentului. O marcă pe care, tot în 1921, a încercat-o și Ovid Densusianu, cu un curs la universitate despre Dante și Ramiro Ortiz, care știți bine ce loc a avut în cultura noastră.

L-ați amintit pe Alexandru Marcu, care a fost un mare italianist și un mare nedreptățit din motive politice; despre el ne-a vorbit foarte mult un mare cărturar, pe care nu încetez să-l iubesc, Alexandru Balaci. La traducerea lui Marcu s-au

adăugat admirabilele linogravuri ale lui Mac Constantinescu. Vă rog să le priviți, căci, de obicei, n-au fost văzute.

Sunt absolut extraordinare, de-o modernitate, de o forță impresionantă, la care se va adăuga după câteva decenii forța lui Marcel Chirnoagă - avem și pe Mac Constantinescu și pe Chirnoagă. A urmat un moment fast, un moment acoperit de niște doamne ale culturii noastre: Eta Boeriu, pe de-o parte, Zoe Dumitrescu Bușulenga, pe de altă parte, uitatul adesea Dimitrie Panaitescu, fiul lui Perpesiciu, care a fost un om chinat și el, un om de o mare subtilitate și ajung la marele exeget din sec. XX care a fost Alexandru Balaci.

Alexandru Balaci care a fost o podoabă a Academiei Române și care, cu superba sa înfățișare olimpică, era capabil ca și actorul de care vorbeai să recite din Dante, să te întrețină cu acest subiect. Balaci a fost un membru de vază al Academiei în ultima perioadă a vremurilor noastre. De aceea spun că ideea de Dante și Academia Română este o idee care poate să fie speculată pentru a arăta europenitatea noastră, latinitatea noastră, capacitatea noastră de a aduce în limba română, într-o limbă romanică pe un mare poet al romanității și al latinității.

Vă felicit! Și faptul că există o colaborare constantă cu Ioan Cristescu, care face pentru Academie cât un Minister întreg, îți mulțumim pentru acest lucru!

Acad. Răzvan Theodorescu
Vicepreședinte al Academiei Române

MARCEL CHIRNOAGĂ ILUSTRATOR

Cele trei fiare îl înspăimântă pe Dante. Ilustrație la Cântul I

Vergiliu gonește leopardul, leul și lupoaica. Ilustrație la Cântul II

Sufletele damnate sunt izbite de Caron cu vâsla. Ilustrație la Cântul III

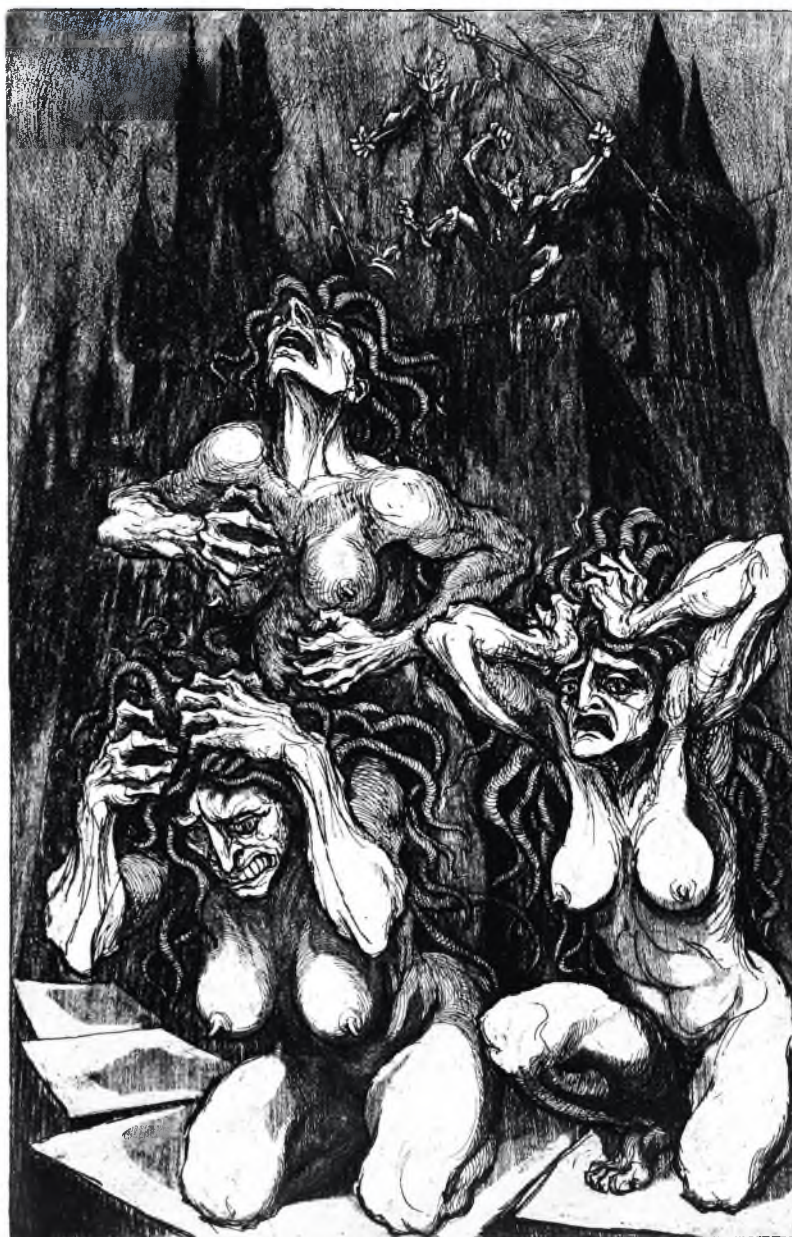

Paolo și Francesca sunt purtați de vijelie, împreună cu desfrânații. Ilustrație la Cântul V

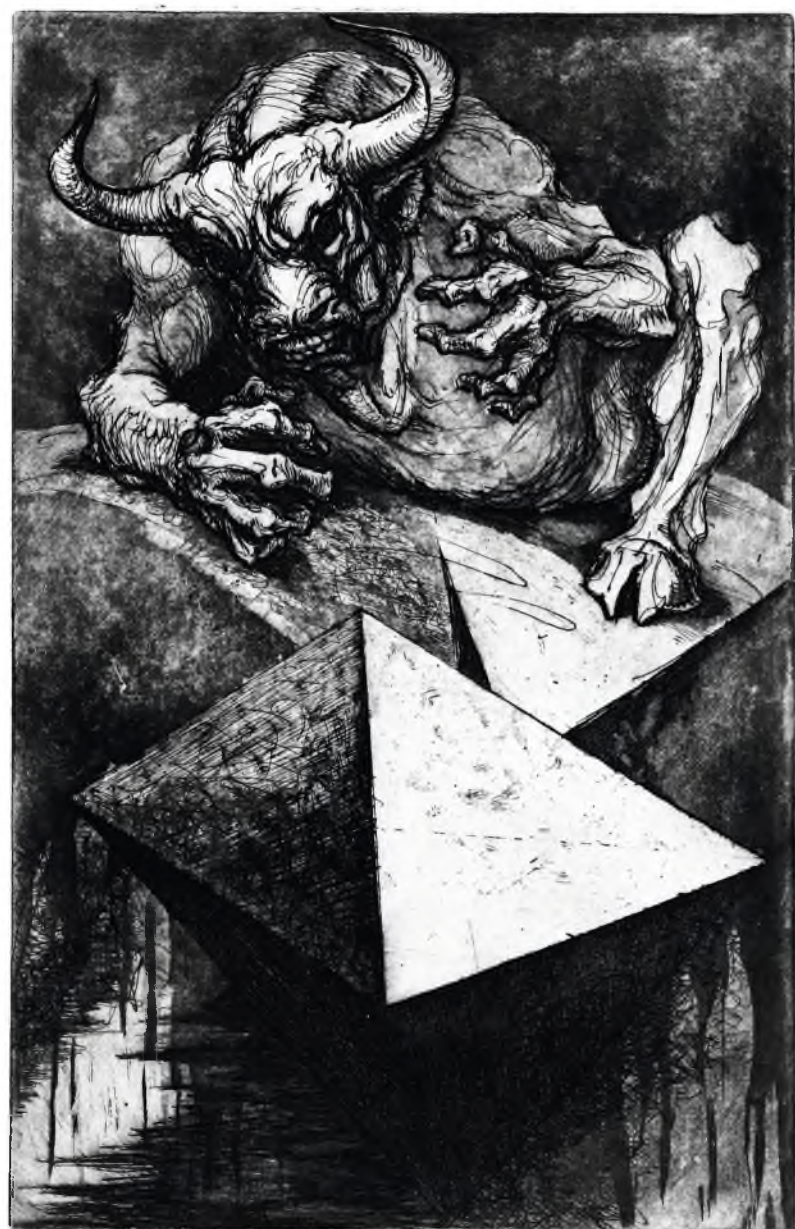
AL „INFERNULUI LUI” DANTE

Sufletele damnate sunt izbite de Caron cu vâsla. Ilustrație la Cântul III

Sălbaticile Erine. Ilustrație la Cântul IX

Minotaurul . Ilustrație la Cântul XII

Ipocriții sunt îmbrăcați cu mantale de plumb. Ilustrație la Cântul XXIII

IOAN BIANU - CTITOR AL BIBLIOTECII

Despre ardelenii formați la Blaj, la așa-numitele „Fântâni ale darurilor” - și Ioan Bianu este unul dintre aceștia -, Nicolae Iorga spunea:

„... când trec munții, acești oameni vin la noi ca niște cenzoari aspri de moravuri, ca niște judecători incoruptibili, ca niște preoți neînfricați ai idealurilor înalte și întregi. Prietenul lor este omul de bine, cât de modest, dușmanul lor este orice trântor care se lăfăiește în binele nemeritat...” Ioan Bianu s-a născut în satul Făget, pe valea Târnavelor, în 1856, unde, la mijlocul secolului trecut, era preot Nicolae Pauleti, autorul primei culegeri de folclor din Transilvania. Pentru primele noțiuni de învățătură (citit - scris - socotit) este trimis în 1868 la Școlile Blajului, unde va studia timp de un deceniu, având ca profesori, printre alții, dascăli vestiți precum Timotei Cipariu și Ioan Micu Moldovan. Pentru că organizase o manifestație patriotică de omagiere a Revoluției de la 1848, este nevoit să părăsească Blajul și, cu o scrisoare de recomandare a lui Ioan Micu Moldovan către August Treboniu Laurian, pleacă la București.

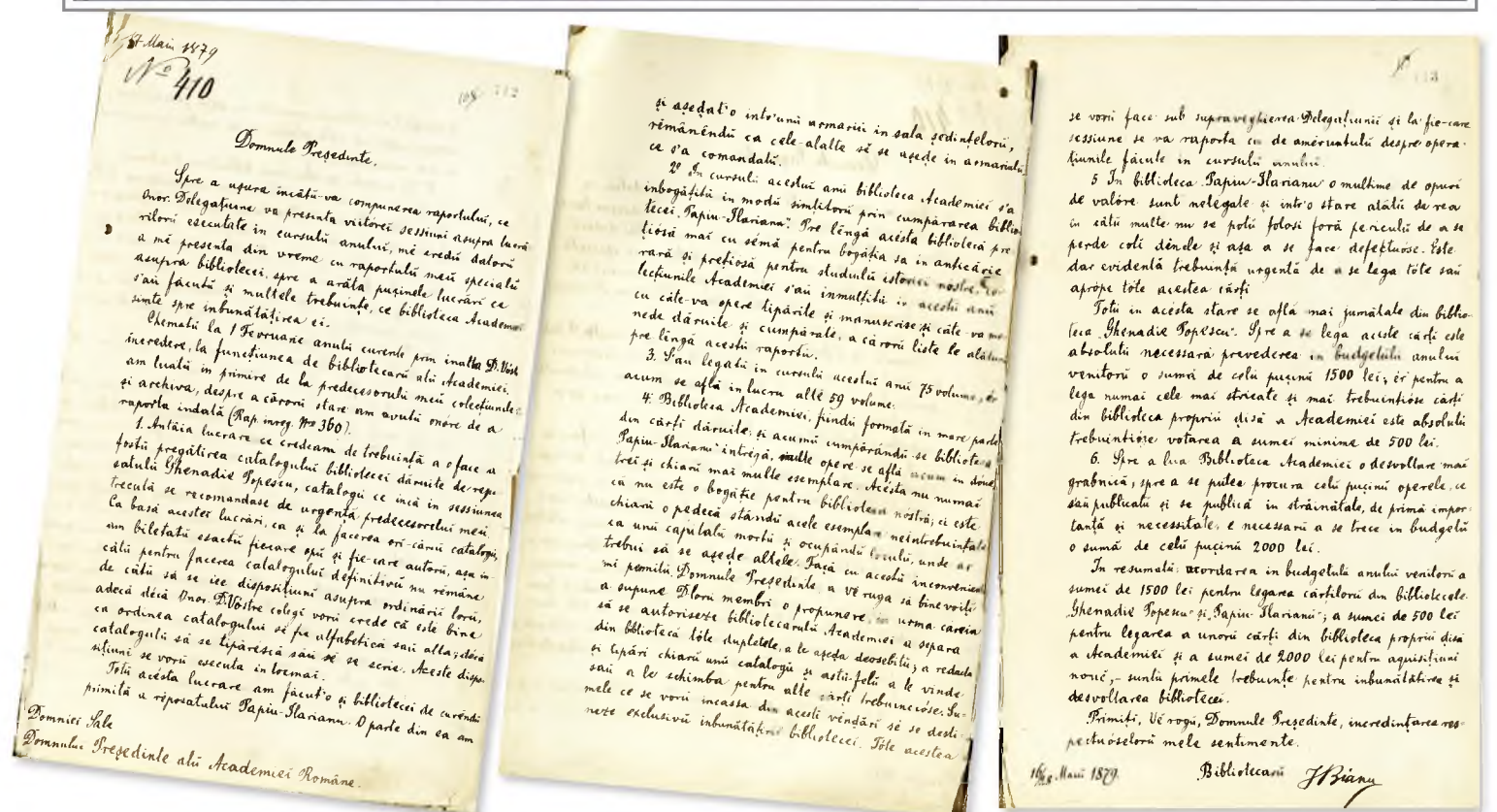
Primul drum al lui I. Bianu în București a fost „drumul spre biblioteca cea mare de atunci a țării”, după cum ultimul drum, cel de despărțire veșnică, l-a făcut din mijlocul bibliotecii lui dragi, Biblioteca Academiei Române. Bianu a absolvit Facultatea de Litere din București, după care, în 1888, cu sprijinul oferit de Alexandru Odobescu și Bogdan Petriceicu Hasdeu, și-a continuat studiile la Milano, Madrid și Paris. A fost profesor de limba și literatura română la Liceul „Sfântul Sava” și conducătorul primei Catedre de Istoria Literaturii Române, la Facultatea de Litere și Filosofie din București. În 1884, a devenit directorul Bibliotecii Academiei, instituție pe care a condus-o până la sfârșitul vieții cu un devotament devenit legendar.

A organizat Biblioteca Academiei, înzestrând-o cu un număr mare de manuscrise, cărți și periodice. Pentru a se documenta a făcut o serie de călătorii în Rusia, Marea Britanie, Germania etc., unde a vizitat numeroase biblioteci și s-a interesat de modul lor de organizare și funcționare.

Prospăt numit la conducerea Bibliotecii (1 februarie 1879), Ioan Bianu îl înștiințează pe Ion Ghica, președinte al Academiei, despre „multele trebuințe ce Biblioteca Academiei simte spre îmbunătățirea ei”. În continuare, Bianu relatează ce lucrări s-au făcut: „1. Întâia lucrare ce credeam de trebuință a o face, a fost pregătirea catalogului bibliotecii datorite de răposatul Ghenadie Popescu, catalog ce încă în sesiunea trecută se recomandase de urgență predecesorului meu [...] Tot această lucrare am făcut-o și bibliotecii de curând primită a răposatului Papiu Ilarian. O parte din ea am așezat-o într-un armariu în sala ședințelor, rămânând ca

Funcționarii Bibliotecii Academiei în 1904: Iulia Tuduceșcu, Nerva Hodos, Ioan Bianu, Oct. Lugoșanu, Șt. Pop, Gr. Cheșap, Barie Chendi, Al. Sădă Ionescu, Alex. Obedenaru, N. Zaharia, Vasile Pârvan, Alex. Lapedatu, R. Dordea.

Raportul lui Ioan Bianu adresat președintelui Academiei, după primul an la Bibliotecă

celelalte să se așeze în armariul ce s-a comandat.

2. În cursul acestui an, Biblioteca Academiei s-a îmbogățit în mod simțitor prin cumpărarea bibliotecii Papiu Ilarian. Pe lângă această bibliotecă prețioasă, mai cu seamă pentru bogăția sa în anticărie rară și prețioasă pentru studiul istoriei noastre, colecțiunile Academiei s-au înmulțit în acest an cu câteva opere tipărite și manuscrise și câteva monede dăruite și cumpărate, a căror liste le alăturăm pe lângă acest raport”.

În încheiere, Ioan Bianu cerea ca, în bugetul pe anul următor, să fie alocată suma de 1500 lei pentru legarea cărților din biblioteca Papiu Ilarian și Ghenadie Petrescu, dar și suma de cel puțin 2000 de lei

pentru noi achiziții, aceste fiind „primele trebuințe pentru îmbunătățirea și dezvoltarea bibliotecii”.

Străduințele lui Ioan Bianu s-au îndreptat mai ales către a aduna la Biblioteca Academiei toate cărțile tipărite în perioada 1508-1830, căci, spunea el „ele sunt puține și rare, și tocmai de aceea au o foarte mare însemnătate pentru istoria culturii, literaturii și a artei tipografice la români” Prima problemă cu care s-a confruntat Ioan Bianu, bibliotecar al Academiei, a fost pregătirea instrumentelor științifice care să informeze cititorii asupra fondurilor de cărți, manuscrise și periodice, o adevărată operă bibliografică a culturii românești. Mănat de nevoia organizării Bibliotecii Academiei pe

principii moderne și de necesitatea alinării bibliografiei românești la realizările contemporanilor săi din alte țări, Bianu elaborează un impresionant plan al cercetărilor bibliografice, în trei puncte, care va trasa direcțiile evolutive ale acestei discipline, marcând-o pentru mult timp. Planul bibliografic din 1895 a fost elaborat în conformitate cu principiile stabilite de specialiști ai domeniului din străinătate (Émile Picot). Bianu împărțea bibliografia românească, „din punctul de vedere al dezvoltării istorice a culturii și literaturii noastre”, în 3 clase de cărți: cartea românească veche (de la 1507 până la 1830); cartea românească modernă (de la 1831 până astăzi); cartea străină privitoare la români. Planul său,

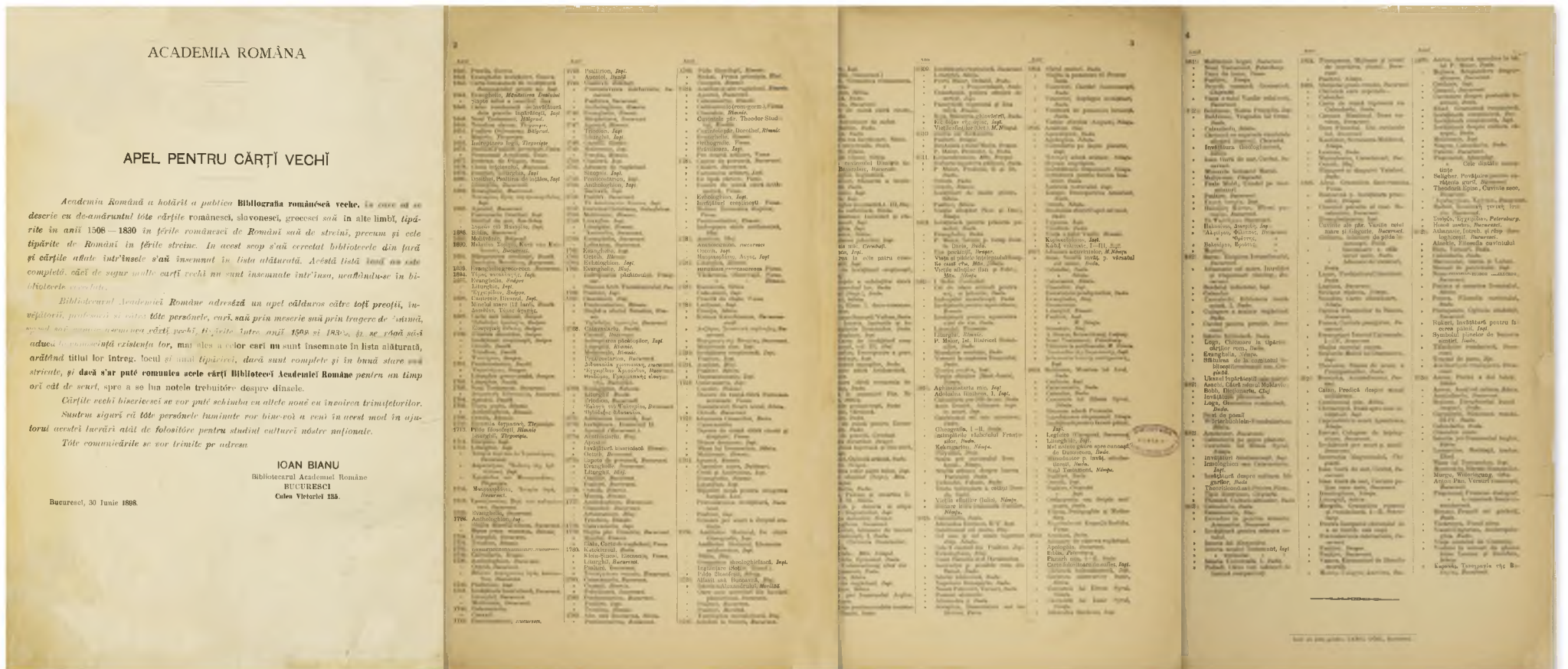
ACADEMIEI ROMÂNE

amănunțit elaborat și bine structurat, care a rămas, în esență, același, a fost acceptat de adunarea generală a Academiei, devenind prioritar, alături de planul de întocmire a Dicționarului limbii române.

La acea vreme, colecția de carte românească veche era deja conturată, Bianu însuși mărturisind: „Colecțiunile Bibliotecii Academiei sunt până acuma foarte bogate în cărți din toate aceste clase, dar fără îndoială multe lipsesc încă. De aceea, mă cred dator a arăta din capul locului că, oricât de bine și de conștiincios vor fi făcute aceste trei lucrări bibliografice, ele nu vor putea fi complete în prima redacțiune.” Pentru completarea lipsurilor din fondul de carte veche românească, Ioan Bianu lansează la 30 iunie 1898 un Apel pentru cărți vechi în care îi roagă pe „toți preoții, învățătorii, profesorii și toate persoanele care, sau prin meserie

Ședința Academiei Române din 22 mai 1912. La masa din mijloc: I. C. Negruzzi, președinte al Academiei, D. A. Sturdza, secretar general, Ioan Bianu, director al Bibliotecii Academiei.

sau prin tragere de inimă, posedă sau cunosc asemenea cărți vechi tipărite între anii 1508 și 1830” să aducă la cunoștință existența lor și eventual să împrumute acele exemplare, pentru un timp cât de scurt, pentru a putea fi descrise în monumentală bibliografie. Mai mult, pentru cărțile bisericești vechi, Bianu se oferă să dea unele noi în schimbul celor vechi, „cu învoirea trimitătorilor”. Pentru ca eventualele „persoane luminate” care ar fi dorit să răspundă acestui apel să știe ce cărți lipsesc, Ioan Bianu transmite odată cu textul apelului și lista cărților vechi existente în colecția Bibliotecii Academiei. Lista conține 625 de titluri, începând cu Pravila de la Govora din 1640 și încheind cu Vorbire în versuri de glume între Leonat și Dorofata, tipărită la Sibiu în 1830. Concretizarea planului său bibliografic a fost publicarea Bibliografiei românești vechi 1508-1830, în colaborare cu ajutorul de bibliotecar Nerva Hodoș, între anii 1903-1912 (tomurile I, II și fasciculele 1-2 din tomul III), apoi

împreună cu Dan Simonescu (tomul III, fasciculele 3-8, apărut în 1936, după moartea lui Bianu). Aceasta poate fi considerată principala operă a lui Ioan Bianu, alături de opera de organizare a Bibliotecii Academiei Române. Multe din cărțile incluse și descrise în Bibliografia românească veche se află în colecție exclusiv datorită căutărilor, eforturilor, insistenței și capacității sale de persuasiune. În acest sens, scrisorile trimise fostului său dascăl Ioan Micu Moldovan, în care îi cerea cu împrumut – pentru a putea fi descrise în Bibliografie – cărți vechi, adunate de-a lungul timpului în tezaurul cultural al școlilor din Blaj, despre existența cărora știa din perioada studiilor, sunt o mărturie elocventă. Scrisorile primite de Ioan Bianu pe parcursul vieții, de la diverse personalități de seamă ale culturii, dar și de la preoți și învățători din toate provinciile românești, păstrate în colecția de corespondență a departamentului de manuscrise, mărturisesc eforturile depuse pentru completarea fondului de

carte românească veche, și nu numai, autoritatea morală pe care o inspira, încrederea care i se acorda în cele mai deosebite împrejurări, căci, toată viața, cele trei instituții în jurul cărora s-a desfășurat activitatea lui Ioan Bianu au fost Biblioteca Academiei Române, Academia Română și Universitatea din București. Activitatea sa deosebită i-a adus alegerea ca membru corespondent al Academiei Române în 1887 și ca membru titular în 1902. În 1927, Ioan Bianu a devenit secretar general al acestei instituții, pentru ca în 1929 să fie numit președintele ei, iar între 1932 și 1935, vicepreședinte. A editat numeroase texte vechi și este unul dintre autorii principali ai reformei ortografice din 1904 a Academiei, care a reprezentat un pas important în introducerea principiului fonetic în scrierea limbii române. Sub îndrumarea lui Ioan Bianu s-a organizat primul Congres Național al Bibliotecarilor (București, 1924) și prima Asociație a Bibliotecarilor din România (la 15

septembrie 1924), al cărui președinte a devenit. Vorbind despre munca deosebită depusă de Ioan Bianu la Biblioteca Academiei, D. A. Sturdza mărturisea: „Și noi simțim o mare satisfacție de a fi crescut un bărbat care ocupă astăzi un loc de frunte în știință și învățatură și care a devenit pentru noi nu numai un slujbaş vrednic, dar un ajutor indispensabil”. Ioan Bianu și-a asumat până la desăvârșire misiunea de bibliotecar, prin mâinile sale trecând sute de mii de volume, manuscrise, stampe și alte tipuri de documente păstrate în prezent la Biblioteca Academiei Române. La trecerea în eternitate a marelui cărturar, Nicolae Iorga spunea cu tristețe: „S-a dus întemeietorul cel adevărat, cinstitul și harnicul străjer al cărților, așa de multe și de scumpe. Aflaște, așezate, catalogate și cu strășnicie apărute de dânsul, însuși sufletul viu al Academiei Române, zeul ei tutelar, viu acolo pentru eternitate”. Prof. Ing. Nicolae Noica Membru de onoare al Academiei

IOAN BIANU – PERSONALITATE POLIVALENTĂ A CULTURII NAȚIONALE

Se împlinesc anul acesta 165 de ani de la nașterea academicianului Ioan Bianu (1856 – 1935), personalitate marcantă și complexă a culturii naționale.

Vlăstar al unei familii de țărani transilvăneni, cu suflet sensibil și iubitor de neam, Ioan Bianu a devenit un distins bibliotecar, strălucit bibliograf, ajungând să fie recunoscut ca cel dintâi citor al școlii românești de biblioteconomie și bibliologie. Ilustrul istoric Nicolae Iorga, afirma despre figura sa impunătoare, următoarele „Bine pregătit, dus prin străinătate la studii serioase, format de conducători ai cercetărilor romanice, scriitor de talent, cu sufletul simțitor și cugetarea sigură, pe care le-a arătat în frumoasele sale discursuri la Academie. Marile lui însușiri veneau din vânosul trunchi țărănesc ardelean, a cărui ramură, dintre cele care nu mai răsar, era el” (N. Iorga, „Oameni care au fost”, București, vol. 3, 1936, p. 436). Centrul vieții sale științifice și scriitoricești l-a constituit organizarea Bibliotecii Academiei Române, instituție în cadrul căreia se ostenea, adeseori, câte 10-12 ore pe zi, și pe care a slujit-o cu devotament timp de 56 de ani.

Ca urmare a muncii sale susținute, au fost achiziționate mai bine de 500.000 de volume, mii de manuscrise, periodice românești și străine, scrisori, stampe ș.a. Recunoașterea și aprecierea de către contemporani a activității prolifică, s-a concretizat prin numirea sa în diferite funcții, de bibliotecararhivist (1879 – 1884) și director al Bibliotecii Academiei Române (1884 – 1935), profesor de limba și literatura română la Liceul „Sf. Sava” (1881 – 1901), profesor universitar la Facultatea de Litere și de Filosofie a Universității din București (1902 – 1935), membru și președinte al Academiei Române (1887 – 1927; 1929 – 1932).

Opera sa monumentală cuprinde lucrări istorice, bibliografice și filologice, dintre care amintim: „Viața și activitatea lui Maniu Samuil Micu alias Clain de Sadu”, 1876 (premiată de Academia Română), „Bibliografia românească veche, 1508-1830”, vol. I-III, 1903-1934, „Despre introducerea limbii românești în Biserica românilor”, 1904, „Catalogul manuscriselor românești”, vol. I-III, 1907 – 1931, „Publicațiile periodice românești (ziare, gazete și reviste)”, tom. I (1820-1906), 1913 (inițiată și prefăcută de academician) ș.a. O altă dimensiune a activității sale prodigioase o reprezintă corespondența sa, ce a fost adresată, de-a lungul timpului, unor personalități diverse: Ion Ghica, Nicolae Iorga, D. A. Sturdza, B. P. Hasdeu, Sextil Pușcariu, Alexandru Odobescu, Octavian Goga ș.a. Scrisorile sale, cca. 2600, constituie o

icoană vie a caracterului său impecabil și delicat, și totodată o mărturie nemuritoare a unei existențe, ce a lăsat o urmă adâncă în epoca în care a trăit și asupra posterității, trasând coordonate solide culturii românești.

O multitudine de studii și articole interesante au fost scrise de-a lungul anilor, surprinzând remarcabila sa activitate, dar prea puțin a fost reliefată frumusețea, valoarea și profunzimea scrisorilor sale. De aceea, în cele ce urmează, aș dori în mod deosebit, să mă aplec asupra unui segment al corespondenței sale, pe care a purtat-o cu profesorul Ioan Micu

Moldovan, membru titular al Academiei Române și părintele său spiritual. Consultând două lucrări esențiale, ce au ca autori pe Nicolae Comșa

„Corespondența între Ioan Micu Moldovan și Ioan Bianu” (Blaj: Tipografia Seminarului, 1943) și Marieta & Petre Croicu „Scrisori către Ioan Bianu” (București: Minerva, vol. II, 1975), am constatat că până astăzi se cunosc și se păstrează 151 de scrisori, 86 dintre ele aparținând academicianului Ioan Bianu, iar restul de 65 învățatului Ioan Micu Moldovan.

Corespondența lor se desfășoară pe o perioadă de 38 de ani și reflectă legătura sufletească foarte strânsă dintre cei doi

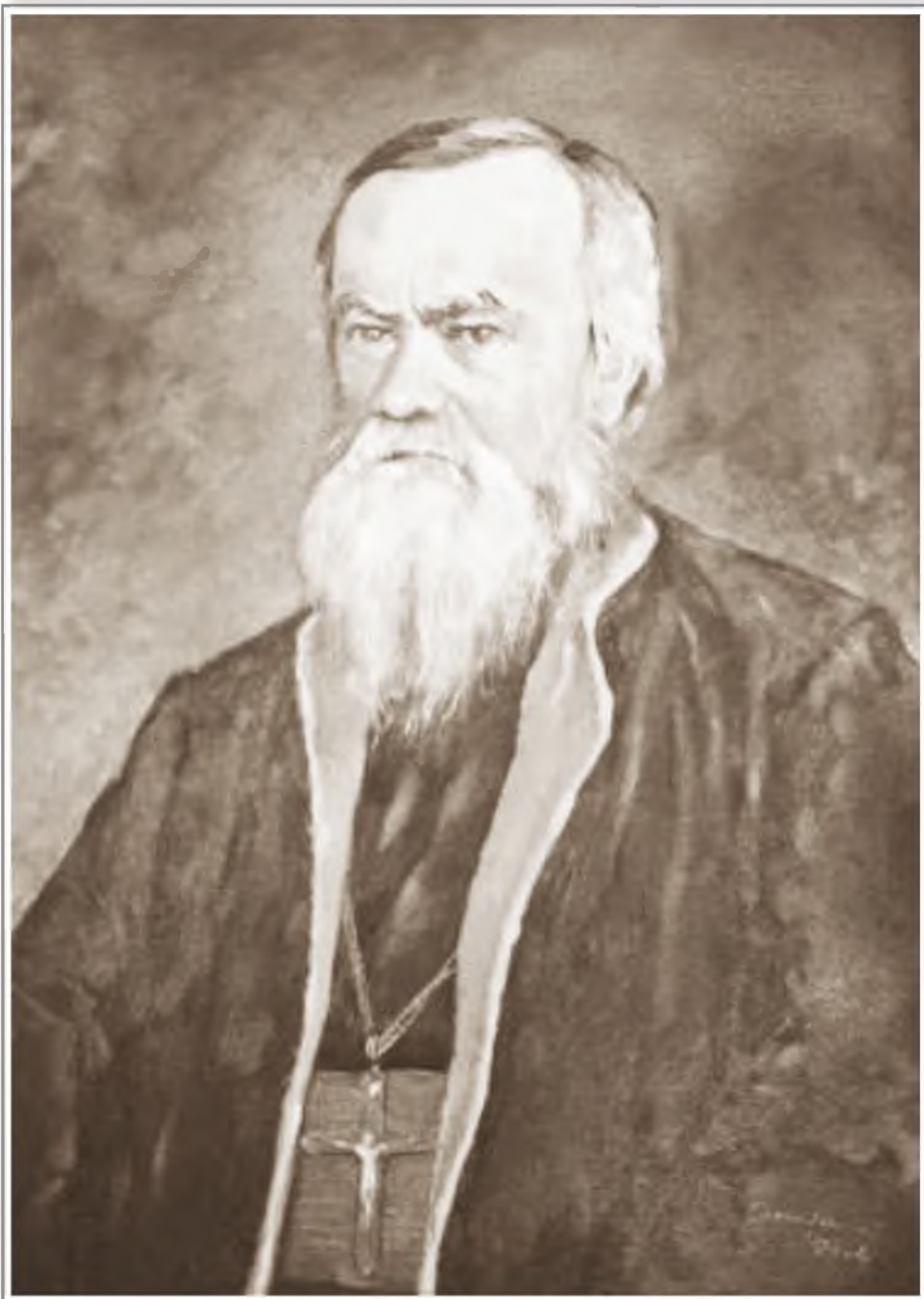
prieteni, Ioan Bianu și Ioan Micu Moldovan. Aceasta are o valoare estetică și morală și evidențiază rolul persoanei în societate, pasiunea pentru muncă, patriotismul, dar mai ales dragostea și gratitudinea creștinească.

Prima scrisoare a tânărului Ioan Bianu, care s-a păstrat, este din data de 2/14 sept. 1878, în urma venirii sale de la Blaj la București, pentru a urma studiile universitare ale Facultății de Litere și Filosofie. Câțiva ani mai târziu, în 1881, va primi o bursă pentru completarea studiilor în străinătate, lucru pe care îl va comunica mentorului său, în termeni entuziaști „peste două zile,

plec în străinătate. Voi face studii de filologie neolatină: un an la Milano, al doilea la Madrid, al treilea și poate al patrulea, la Paris” (N. Comșa, Corespondența între Ioan Micu Moldovan și Ioan Bianu, p. 43). Epistolele din această perioadă ne permit să urmărim evoluția personalității sale, anii de studiu în Apus reprezentând o sursă a dezvoltării și desăvârșirii culturale. Anii 1886-1888, constituie o perioadă de hiatus, în care Ioan Micu Moldovan nu răspunde la scrisorile lui Ioan Bianu, dar sânguința acestuia din urmă, de a scrie epistole în mod constant, reînnoadă relația dintre ei, aceasta devenind și mai caldă și mai însuflețită. Sunt elocvente cuvintele delicate ale academicianului Ioan Bianu față de prietenul său „totuși eu persist a crede că numai multele ocupații v-au împiedicat a-mi răspunde” (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 59). Părintele său spiritual i-a purtat de-a lungul vieții o afecțiune caldă, o prețuire deosebită, și l-a adăpostit în casa sa timp de „10 (zece) ani, afară de vacanțe”, cum consemna Ioan Bianu (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 52). Ajuns la vârsta maturității, acesta din urmă, va evoca gestul atât de mărinimos și plin de semnificații al profesorului, precum și adâncă sa venerație față de mentorul său „de câte ori necazuri mai grele mă învăluiesc, mă întorc cu gândul înduioșat la vremile de demult trecute ale biete și sărăcicioasei mele copilării. Și atunci îmi apar în minte și în serile când împărțea cu noi și măsuta și porția de la Seminar, și odăița mică și singură pe care o aveai (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 54; 61-63; 68-70; 83-95).

ȘI IDEI SAPIENȚIALE DESPRINSE DIN CORESPONDENȚA SA

creat o seamă de posibilități de studiu, reușind să pună la dispoziția oamenilor de știință români instrumentele necesare pentru reușita misiunii lor (N. Comșa, *Op. cit.*, Scrisorile I. Bianu).

O altă preocupare deosebită a lui Ioan Bianu a constituit-o susținerea unor tineri la studii de specialitate, precum și obținerea unor burse și servicii pentru ei. În acest sens, iată una din mărturiile sale „Nădăjduiesc că prin muncă stăruitoare acest tânăr, [Ariton Pescariu], care mi se pare harnic, va face carieră bună în serviciul Bibliotecii Academiei (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 54-59; 91-92). Îndrăgostit de locurile natale, Ioan Bianu a fost un susținător înflăcărat al luptei de eliberare a românilor din Transilvania, aducând o contribuție esențială la făurirea unității naționale. Acest aspect, este evidențiat, de exemplu, în scrisoarea cu nr. 23: „Chestiunea ardeleană a fost și va fi pentru mine obiectul principal al preocupărilor, nu spre a face din ea teatru sau câștig bănesc, ci spre a contribui și eu la a ei posibilă și rațională dezlegare”. Detaliile vieții personale, precum și alesele trăsături de caracter, transpar, de asemenea, din epistolele sale. În acest sens, el îi împărtășește prietenului său, Ioan Micu Moldovan despre puținele clipe de relaxare pe care le petrecea în mijlocul familiei, în concedii, împreună cu soția sa, Alexandrina și cu fiul său, Alexandru (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 63-91).

Inteligența scânteietoare, curiozitatea vioaie de copil, finețea observării fenomenelor și situațiilor, dragostea infinită față de cartea românească, spiritul rar de cumpătare creștină, sensibilitatea față de oameni și față de prețiosul său prieten, ce adeseori era bolnăvicios, forța spirituală, ce l-a întărit de-a lungul existenței, căldura și delicatetea inimii, sunt doar câteva însușiri ale caracterului său impecabil și puternic (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 48-95).

La 7 ianuarie, anul acesta, la inițiativa prof. ing. Nicolae Noica director general al Bibliotecii Academiei Române și cu sprijinul Bisericii Ortodoxe Române, în prezența unor aleși reprezentanți ai înaltului for de știință și cultură, a fost organizat un eveniment comemorativ spre omagierea marelui român Ioan Bianu, personalitate de seamă a culturii și al neamului nostru.

În mod concluziv, rămân memorabile, cuvintele din testamentul său, lăsat sub forma unei scrisori confidentiale adresate lui Ioan Grecescu, casierul Academiei Române, ce sunt perpetuu valabile pentru posteritate „Pe toți [ostenitorii] Academiei, alături de care am lucrat pentru dezvoltarea și buna administrare a scumpei noastre Instituții, vă rog să continuați cu același devotament și cinste, ca și în trecut” („Confidențial. Dorință, rugare și dispoziție finală”, 4 ianuarie 1931).

Zalina Gabriela Neagu

O grijă prioritară și atentă a academicianului Ioan Bianu a fost organizarea temeinică a Bibliotecii Academiei Române și dorința sa înflăcărată de a îmbogăți colecțiile instituției, cu diferite noutăți: opere rare și documente cu valoare istorică de patrimoniu național („Evanghelia cu învățătură” (1641), „Cazania lui Varlaam” (1641), lucrările de fizică ale lui Emanoil Bacaloglu (1888), documentele lui Alexander Dillmont ș.a.), fotografii, idei subliniate în 28 dintre scrisorile sale (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 47-69; 71-89). Este interesant de amintit faptul că prietenul său, Ioan Micu Moldovan, îl ajută pe Ioan Bianu, să îmbogățească fondurile instituției și să realizeze „Bibliografia Veche Românească”, prin facilitarea obținerii de cărți, manuscrise, execuții testamentare ș.a. (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 7-59; Croicu M&P, *Op. cit.*, p. 285-320). Principiul călăuzitor al lui Ioan Bianu a fost să se înconjoare de un buchet de aleși colaboratori (Nerva Hodoș, Alexandru Sadi Ionescu, Vasile Pârvan ș.a.) și să facă accesibile cercetătorilor, comorile neprețuite ale culturii românești vechi, într-o perioadă în care aprecierea acestora era aproape inexistentă. Sunt demne de remarcat meritele sale privind conservarea colecțiilor, catalogarea sistematică a fondurilor Bibliotecii Academiei Române, precum și constituirea primelor fișiere, mare parte din fișe fiind redactate de el.

Așa cum atestă scrisorile sale, Ioan Bianu împărtășea cu generozitate ideile sale și răspundea cu promptitudine oricui avea nevoie de cunoștințele sale metodice (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 57-75.). În lumina epistolelor, eruditul scriitor Ioan Bianu, ne apare ca un lider de excepție, plin de autoritate, sever, dar uman, cu o disciplină de muncă căreia i se supunea cu cea mai profundă conștiință. El a reușit să formeze prima echipă de bibliotecari, bibliologi și bibliografi, pe care și i-a dorit „bărbați buni, muncitori, și, mai presus de toate învățați și servitori ai științei și culturii naționale” (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 58; 91-92). Corespondența dezvăluie, de asemenea, magistralul său talent organizatoric, precum și calitățile intelectuale strălucite. După propriile sale mărturii, timpul liber, adeseori, îl petrecea pentru a face cercetări în biblioteci, unde căuta documente referitoare la istoria și trecutul neamului românesc: „Am citit în Biblioteca Ambroziană câteva sute de epistole de interes istoric din secolul XVI... Sper, însă, a găsi bune și mari lucruri la Genova, și, mai presus de toate în Arhivele Vaticanului”... „La Roma, unde și bogățiile de tot felul, artistice și istorice, sunt atât de mari, m-am hotărât să mă opresc...Cât material istoric am găsit, munți, munți, nu altceva!” (N. Comșa, *Op. cit.*, p. 52-55). Căutările sale în vestitele arhive și biblioteci apusene i-au

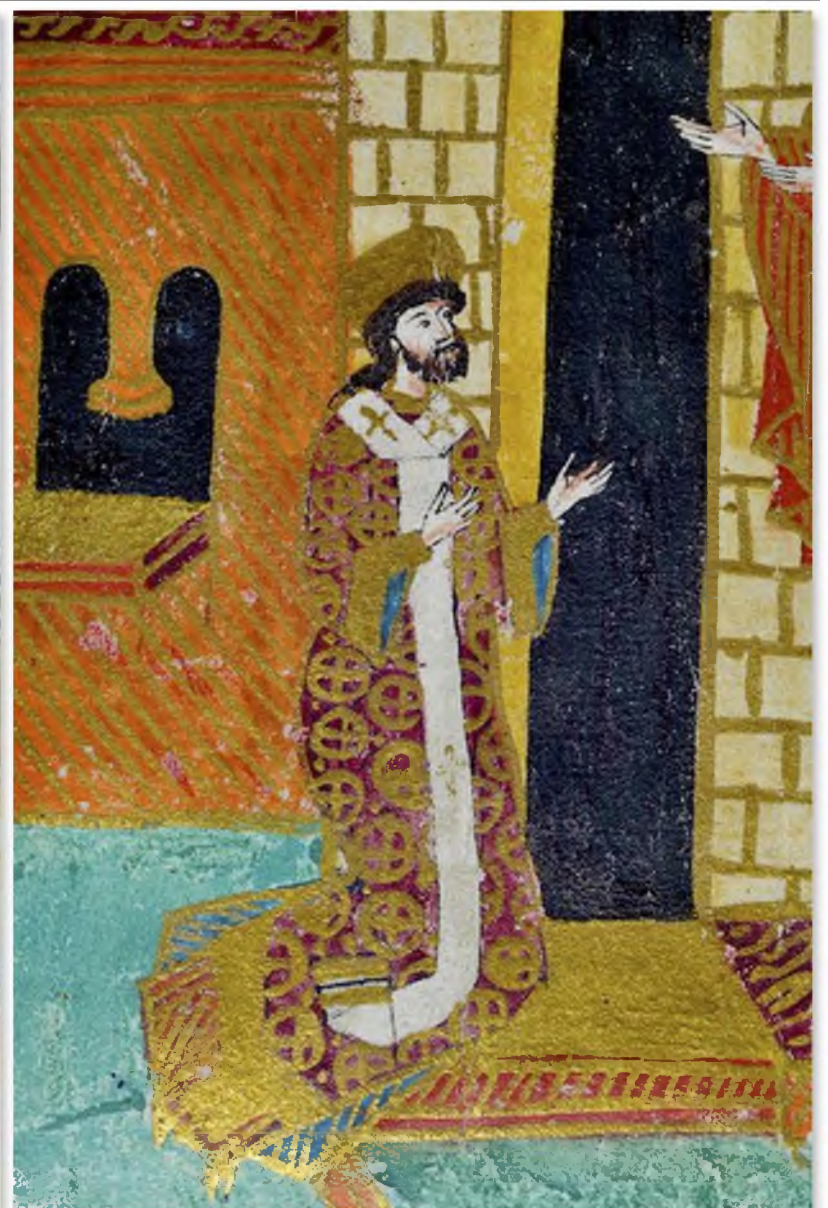
ANASTASIE CRIMCA ȘI ȘCOALA DE MINIATURĂ

„Școala de miniatură” de la Dragomirna a luat naștere odată cu mănăstirea, ctitorul ei, mitropolitul Anastasie Crimca fiind și creatorul acestei minunate școli de copişti și miniaturişti. Conducătorul însuși mitropolitul Anastasie Crimca, scriptoriul Dragomirnei a reușit să dea culturii românești unele din cele mai frumoase manuscrise, cu deosebite miniaturi, unice, nu atât prin folosirea aurului și a unei game cromatice bogate, cât mai ales, prin stilul și tehnica de lucru.

Ștefan S. Gorovei, pornind de la analiza frecvenței apariției manuscriselor cunoscute și luând în calcul unele date din surse documentare, estima că, la mănăstirea Dragomirna, în perioada 1609-1629 (anul morții mitropolitului), s-ar fi putut realiza în jur de 120 de manuscrise (Ștefan S. Gorovei, Mănăstirea Dragomirna. Amintirile unui loc de memorie. Editura Mitropolit Iacov Putneanul, 2017). Cercetătorii nu exclud posibilitatea descoperirii altor manuscrise în viitor, în special din rândul celor neminate, întrucât există încă suficiente colecții de manuscrise slavone necercetate (recent s-a mai descoperit un manuscris din producția acestui centru: un Sbornic, a cărui însemnare de danie este din anul 1627. Ar fi cel de-al 28-lea manuscris cunoscut, cu dată sigură, ce umple un gol din activitatea scriptoriului). În privința manuscriselor miniaturate, școala de la Dragomirna este cunoscută astăzi prin „existența a două manuscrise deosebite”. Referitor la locul în care se păstrează aceste manuscrise, șapte dintre ele sunt la Mănăstirea Dragomirna, un Apostol se află la Biblioteca Academiei Române, iar un alt Apostol la Biblioteca fostă Imperială din Viena.

După cuprinsul și destinația lor, manuscrisele de la Dragomirna pot fi clasificate astfel: manuscrise liturgice, manuscrise cu texte din Noul Testament, manuscrise cu texte din Vechiul Testament, manuscrise cu texte din Viețile Sfinților.

Nicolae Iorga observa că Apostolul și Liturghierul nu s-au mai realizat în varianta miniaturată nici înainte nici după Anastasie Crimca. Vorbind despre școala de la Dragomirna, profesorul Ștefan S. Gorovei, spunea: „deși manuscrisele care au ajuns la cunoștința noastră reprezintă doar o mică parte din ceea ce s-a lucrat pentru

Dragomirna, ele constituie temeiuri suficiente pentru a afirma că „școala” de caligrafi și miniaturişti patronată de Crimca a constituit un moment deosebit în evoluția culturii medievale moldovenești, aproape că s-ar putea spune că această „școală” a monopolizat producția de manuscrise religioase în acea vreme” Artiștii Școlii de la

Dragomirna metamorfozează natura, adaptând-o concepției lor decorative, reprezentând-o în mod grafic, schimbându-i proporțiile reale, eliminând volumul și interpretând subiectiv culoarea, toate acestea contribuind la crearea unui stil cu totul personal. Textul ia parte și el la compunerea paginii, creând, împreună cu miniatura, o compoziție echilibrată și

impresionant de frumos pusă în pagină, spațiile scrise constituind pauze ritmice ce pun în evidență conținutul tematic al scenelor. Cromatic, originalitatea Școlii de la Dragomirna este cu totul remarcabilă prin armoniile pure ale dominantelor de roșu în compania unui verde prețios, suporturi de excelență asociere pentru hașurile de aur.

DE LA MĂNĂSTIREA DRAGOMIRNA

Plasticitatea volumelor este transfigurată în siluete stilizate, iar umbra și lumina, redată prin hașuri cu dungi de aur, contribuind astfel la crearea impresiei de mare fast și bogăție decorativă. Ornamentația florală și frizele care împodobesc pagina, sunt transpuneri grafice din flora locală, aducând un iz de autenticitate și verosimil. Ornamentul în entrelacs, conform tradiției moldovenești, alternează cu ornamente inspirate din flora locală, demonstrând varietatea formelor de exprimare decorativă și influența tradiției artistice locale, sub care s-a dezvoltat ca artist Anastasie Crimca. Clădirile care iau parte la compunerea imaginii prezintă două variante: o variantă cu arhitecturi antice, obișnuite în vechile manuscrise, dar cărora artistul le imprimă un spirit local și altă variantă reprezentând clădiri cu arhitecturi specific

moldovenești: turnuri ascuțite, ziduri crenelate, turla de biserică moldovenești, etc. *Apostolul* aflat în colecțiile Bibliotecii Academiei (ms. slav 22), copiat de Dimitrie Belinski din porunca lui Anastasie Crimca și donat Mănăstirii Dragomirna în 1609, impresionând prin bogăția ornamentelor în culori și aur, între care se disting portretele în medalion ale sfinților apostoli Petru, Pavel și Ioan (un alt exemplar, realizat sub patronajul aceluiași mitropolit, este manuscrisul 436, o copie mai modestă), manuscrisul 635 din 1650, cu ornamente în roșu și negru și o mare diversitate de cordaje.

Un alt aspect, remarcat de N. Iorga, introducerea reprezentării, în cadrul manuscriselor unui Sfânt lăcaș, Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava. De altfel, patriotismul lui Crimca dar și grija sa față de ctitoria lui se poate vedea și în celebrul său testament: „Kir Anastasie Crimca și mitropolit al pământului moldovenesc [...] mărturisim cu această scrisoare a noastră, când se va întâmpla sfintei mănăstiri în vreun timp după moartea noastră vreun nevoie, pe cine va alege Dumnezeu a fi demn în pământurile moldovenești, nu cumva să cuteze cineva din domnitori, ctitori sau, boieri, din neamul nostru a închina mănăstirea noastră Sfântului Munte sau Ierusalimului, ori a da sub autoritatea vreunui patriarh sau mitropolit sau a schimba pe călugării din țara Moldovei sau a le pune igumen din mănăstire străină, ci să aibă a lăsa mai sus zisa mănăstire într-o pace și neclintită în veci. Iară dacă cineva ar strica scrisoarea și orânduiala noastră, acela să fie blăstămat, de trei ori blăstămat, anatema

Apostol. B.A.R., ms. slav 22

maranata, de la Domnul Dumnezeu și de la toți sfinții. Amin. În zilele cuviosului domn Ioan Constantin Movilă Voievod, în anul 7118 (1610), luna martie, 16 zile, Smeritul Anastasie Mitropolit”. Patriotismul pe care îl mărturisește testamentul său din 1610 este demonstrat și în opera de asistență socială, precum și în spiritul frățesc care l-a determinat să dăruiască o serie de cărți Mitropoliei din Târgoviște, într-o vreme când cele două Principate erau ca și unite (în Moldova domnea Radu Vodă Mihnea, iar în Țara Românească – fiul său, Alexandru Coconul). Opera artistică a lui Anastasie Crimca este o supremă sinteză a tradiției, a rafinamentului și a concepției artistice contemporane lui, determinată de marile realizări ale picturii moldovenești, aducând multă mișcare, mult pitoresc și o deosebită pasiune față de miniatura românească anterioară. Din păcate, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și în mod deosebit în secolul al XVIII-lea, asaltul diferitelor influențe artistice, dar mai ales gravura de tipar, au grăbit îndepărtarea miniaturii de veche tradiție și orientarea ei spre cărțile de literatură populară, unde însă a jucat un rol cu totul deosebit, anticipând grafica modernă de carte. Începuturile activității eruditului teolog Anastasie Crimca au fost probabil la mănăstirea Putna și după aceea, pe lângă mănăstirea Sucevița (ctitoria familiei domnitoare a Movileștilor și locul în care se păstrează până astăzi două dintre producțiile de debut ale școlii) sau pe lângă Episcopia Rădăuților. De la imaginile evangheliștilor, frontispiciile și inițialele ornate proprii manuscriselor miniate până atunci,

acum s-a produs un pas înainte în tehnica împodobirii manuscriselor în Moldova. Apar pentru prima oară scene bogate, peisaje, compoziții cu personaje intercalate în text, miniaturi în formă de ciclu iconografic, tehnică ce-și va afla apogeul la începutul secolului al XVII-lea, la mănăstirea Dragomirna. De sorginte bizantină, întreaga operă realizată aici este profund originală prin contribuția imaginației artiștilor, prin elementele autohtone introduse pretutindeni. Stilul și tehnica întrebuintate conferă acestora o notă de individualitate în raport cu toate celelalte manuscrise românești. Câteva dintre primele manuscrise ale acestei școli (din păcate, nu au colofoare sau însemnări de danie) fac parte din așa-numitul grup *Parisinus graecus 74* (grup de manuscrise în ciclu iconografic), atât de cunoscut specialiștilor din întreaga lume. Este vorba de *Tetraevanghelele Sucevița 23 și Sucevița 24* (numite astfel după locul de păstrare), *Tetraevanghelul de la Lvov* (astăzi, la Biblioteca Națională din Varșovia) și *Tetraevanghelul de la Elisavetgrad* (astăzi, la Biblioteca Națională din Moscova). Acestuia din urmă, Emil Dagnev, istoric de artă din Republica Moldova, i-a dedicat o impresionantă monografie (*O capodoperă a miniaturii din Moldova medievală: Tetraevanghelul de la Elisavetgrad și manuscrisele grupului Parisinus graecus 74*. Ed. Civitas, 2004), în care aduce câteva contribuții dintre cele mai interesante, supuse atenției specialiștilor de pretutindeni. Consideră, cu argumente, că *Tetraevanghelul Sucevița 23* a fost realizat în Moldova (nu în Țara Românească, cum s-a considerat

până acum), unde domnea Petru Șchiopul, fratele voievodului muntean Alexandru al II-lea Mircea, comanditarul manuscrisului; el demonstrează că *Tetraevanghelul de la Elisavetgrad* a constituit prototipul pentru *Tetraevanghelul Sucevița 24*, după cum a presupus cu ani în urmă cercetătoarea Sirapie Der Nersessian. De asemenea, pentru toate manuscrisele grupului este importantă bibliografia, credem, exhaustivă. *Tetraevanghelele Sucevița 23 și 24* au fost semnalate și descrise, pentru prima oară, de către episcopul cărturar Melchisedec Ștefănescu, cu prilejul unei vizite de studiu la mănăstirile vechi din Bucovina. „Expoziția de artă românească veche și modernă” organizată la Paris, în anul 1925, apoi la Geneva, introduce *Tetraevanghelele Sucevița 23 și 24* în circuitul științific internațional. Pe alte căi, sunt cunoscute și celelalte manuscrise. Mitropolitului Anastasie Crimca i-a fost recunoscută aproape în unanimitate calitatea de caligraf și, în mod special, aceea de miniaturist, deși acest lucru nu reiese clar din însemnările dedicatorii și nici din alte surse documentare. De fapt, i s-au atribuit toate manuscrisele în însemnările cărora nu era menționat numele copistului sau al miniaturistului. După cum se știe, numai un grup mic de manuscrise conțin numele acestora: diacul Dimitrie (Dumitrașco) Belinski, călugărul Teofil din mănăstirea Voroneț, zugravul Ștefan din Suceava, Vasile diacul din Suceava, Pahomie monahul din Dragomirna, popa Manoil din Suceava, Avramie ieromonahul din Dragomirna. Gabriela Dumitrescu

BARONUL BARBU BELLU ȘI PRIMUL AUTOMOBIL DIN BUCUREȘTI

Povestea datează din 1890 și a fost scrisă de un jurnalist de la un ziar bucureștean. O poveste care ne arată o perioadă în care politicienii se gândeau la nevoile oamenilor, iar cei bogați nu voiau să epateze, într-o vreme în care lumea era săracă.

Potrivit publicistului Dimitrie R. Rosetti, baronul Barbu Bellu (moștenise titlul de la unchiul său Constantin Bellio, care-l primise în 1817, de la împăratul Francisc I), născut în 1825 în București, n-a studiat numai în casa părintească, ci și în Grecia (1843), iar câțiva ani mai târziu a ocupat, pe rând, funcțiile de judecător al Tribunalului Ilfov, procuror la Curtea de Apel și judecător la Înalta Curte. „La 1862 este numit ministru al Cultelor, dar demisionează la 24 iunie 1862 după asasinatul Președintelui Consiliului, Barbu Catargiu, văr bun cu dânsul”, consemnează Rosetti. Vreme de vreo două luni, Barbu a fost și ministrul Dreptății în cabinetul lui Nicolae Kretzulescu (14 iunie-8 august 1863), după care a ocupat funcția de senator în Parlamentul României, din partea județului Muscel, în 1859, 1861 și 1864. În plus, în anul 1866, Barbu Bellu a primit, după o lungă perioadă de așteptare, vestea că împăratul Franz Joseph i-a confirmat titlul de baron austriac. Plecat la Paris în toamna lui 1889, Barbu Bellu descoperă o minune a tehnicii: automobilul. Armand Peugeot și Leon Serpollet, într-o colaborare de geniu, creeaseră ceea ce avea să lase fără cuvinte protipendada bucureșteană – automobilul Peugeot. Presa vremii consemnează o mărturie a baronului Bellu față de primarul Bucureștiului, cu privire la apariția automobilului: „Domnilor, aș vrea să vă cer povățuiala într-o istorioară ce nu-mi dă pace de niscavai vreme. Vreți să urcăm puțin la loc cu liniște? Aș vrea să mă consultez cu înțelepciunile voastre. La Paris, domnii Armand Peugeot și Leon Serpollet au creat un fel de trăsură cu motor, automobil îi spune. Doresc să aduc această invenție aici, la București, dar nu știu ce-ar spune oamenii. Să nu crează că voiu a epata, într-o urbe în care mulți sunt nevoiași..., a spus Bellu. Pake Protopopescu, primarul capitalei, răspunde: „Dragă domnule, invențiunea asta e un pas firesc în evoluțiune. Va putea înlocui caii, vom ajunge mai repede la treburile noastre. Ad-o aici!”. Era vorba despre un Peugeot cu patru locuri, care avea 4 Cai Putere. Existau la avea vreme doar câteva

Barbu Bellu (1825 - 1900)

Blazonul familiei Bellio

zeci de mașini de acest fel în Europa. Automobilul prindea viteza maximă de 18 km/h, fiind o noutate absolută pentru traficul vremii. Oamenii care treceau pe lângă automobil se mirau și nu le venea să creadă că văd pentru prima oară „o trăsură” care merge fără cal. „Trăsura cu motor” a baronului arăta cu totul diferit față de mașina Peugeot pe care o cunoaștem astăzi. Portbagajul era în față și era, de fapt, o geantă. Autovehiculul era acoperit parțial cu un fel de umbrelă, avea faruri și un levier lung pe post de frână. Dar poate cel mai pitoresc element era transmisia,

care se făcea cu lanț, ca la bicicletă, zgomotul fiind destul de mare. „Automobilul lui Bellu era unul dintre cele trei-patru care existau în toată lumea, iar la apariția pe străzile Bucureștiului unii își făceau cruci largi, alții căscau ochii mari”. Din păcate, Barbu Bellu n-a apucat să se bucure prea mult de automobil, deoarece, la 1900, s-a stins din viață. Ziarele de la acea vreme anunțau decesul baronului de 75 de ani în acest fel: „Se stinse Baronul Bellu, cel cu automobilu”.

Nicolae Petcu

TEZAU - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X